

Ribarstvo na našem Južnom Primorju

Josip Basioli, Zagreb

4. OTOK MLJET

Od šuma crni jadranski otok, Mljet jedan je od naših najljepših otoka. Osamljen, udaljen od prometnih putova, krije rijetke prirodne ljepote. Zalutali turisti koji ga pohode, ponesu s njega neizbrisivo sjećanje na samotni mir njegovih borovih šuma i staklenu površinu njegovih slanih jezera.

Mljet je najrijeđe naseljen otok u Dalmaciji; ima 21 stanovnika na jednom km². Od svih jadranskih otoka samo Cres je rijeđe naseljen, t. j. 16 stanovnika na jedan km². Po dužini razvedene obale sa 87 km na desetom je mjestu, a s površinom od 100.4 km² na osmom mjestu među jadranskim otocima.

U plodnim udolinama, ograđenim visokim brdima, udaljeno od mora nalaze se sva naselja otoka, a sve im izlazne luke vode iz Mljetskog kanala sa sjeveroistočne strane otoka. Vinogradarstvo, maslinarstvo i voćarstvo glavna su vrela prihoda stanovništva, i tek iza njih dolaze prihodi od ribolova. Šume pokrivaju 73% površine otoka, pa je i šumarstvo jedno od dobrih vrela privređivanja stanovništva.

Najrazvedeniji su dijelovi otoka krajnji sjeverozapadni i jugoistočni rtovi. U sjeverozapadnom dijelu su lovišta za malu plavu ribu u uvali Lastovskoj i na Golom rtu, zatim pred lukom Polače i u uvali Tatinjici. Jugoistočni dio ima glavna lovišta u uvali Saplnari i Maslinovoj, a više prema sjeveru najbolja su lovišta srdela u Žapju Gornjem i Žapju Donjem. Na sjeverozapadna lovišta ređaju se po ždrijebu ribari iz Goveđara i Polača, a na jugoistočna ribari iz Korita, Maranovića, Prožure i Babinog Polja.

U blizini izlaznih luka, sa sjeverne strane otoka odvija se najviše mali obalni ribolov. Južna strana otoka nema nijedne luke za siguran smještaj ribarskih brodova. U malim lučicama sa strmim obalama, zvanim garme ostavljaju se ribarski čamci, ali nisu sigurni od južnih vjetrova. Tu se najviše polažu vrše, parangali i mreže stajačice. Od rijetkih dobrih lovišta za mreže plivarice spominje se s ove strane otoka jedino Zabugarje.

U luke Pominu, Polače i Sobru često zalaze polande, a trupači rijeđe. Love se šabakama ili polandarama stajačicama »na zaborod«. U Mljetskom kanalu su položaji za dubinski ribolov kočama. Lovine su osrednje ali kvalitetnije nego na drugim područjima Južne Dalmacije. Prevladavaju ribe s velikom pecaturom i s malo nečistog prilova. Domaći ribari se ne bave kočarenjem. Tu dolaze kočari iz splitskog i dubrovačkog područja.

Po lovini kvalitetnih vrsta ribe: ugora, murina, komarča i zubataca poznate su obale otoka Mljeta. Naročito se ističe lov tabinja, kojih se ovdje više lovi nego na ijednom drugom jadranskom području, pa se smatraju specijalitetom otoka. Hridasto obalno podmorje s brojnim brakovima, obraslo bujnom podmorskom vegetacijom, pruža dobre uvjete za obitavanje kvalitetnih vrsta riba. Zahvaljujući izoliranosti otoka i umjerenom iskorištavanju po domaćim ribarima, ribolov kvalitetnih vrsta ne slabi. Lokalni je ribo-

lov razvijen ponajviše za vlastitu prehranu stanovnika otoka. Šumovitost otoka potpomaže zadržavanje riba uz obalu, jer joj s kopna dolazi obilje hrane.

Uzduž čitave južne strane otoka nalaze se lovišta jastoga, koja se smatraju prvorazrednima na Jadranu. Jastozi se love vršama, od kojih na ovom otoku ima građenih samo za njihov lov, ali ima i posebno građenih s dvostrukim vršnjakom, koje poslužuju istodobno za lov jastoga i raznih riba. Vršā kao prvotni i najlakši način ribolova udomaćena je u velikom broju na obalama ovog otoka. Živi jastozi spremaju se u mljetskim uvalama u kamenim ili cementnim bazenima.

Najviše su zastupljene mreže popunice u stajačicama, što odgovara kamenitom podmorju otoka. Za lov gira ovdje se upotrebljavaju mreže potegače zvane »šabake« i stajačice girarice »na zaborod«. Ribolov s ostima pod svijeću vrši se oko čitavog otoka. Polažu se u manjem obimu i parangali. S južne strane otoka, posebno ispod Vanjeg školja dobra su nalazišta koralja, koja često pohađaju zlarinski koraljari.

Blata koja se stvaraju u dolinama okruženim bregovima, zadržavaju jedan dio godine vodu u obliku jezera s bočatom primjesom vode, jer imaju podzemnu vezu s morem. To je kuriozum koji kriju vode otoka Mljeta. Jedno takvo periodično jezero nalazi se kraj Babinog Polja, a drugo kraj Blata. Tu obitavaju jegulje koje dolaze iz mora podzemnim putem. Kada jezera ljeti presuše, preostala voda skupi se u grotlima, sličnim vulkanskim kraterima s dvadesetak metara promjera. U ta grotla sakupe se jegulje, isprepliću se u gustu klupku na površini ili nestaju u dubini grotla. Okolni stanovnici spuštaju čamce u grotla, i kroz dva, tri dana s ostima ulove pune male čamce jegulja. Zatim jegulje nestaju, a da se za izvjesno vrijeme opet pojave. Izlovi se ponekad i do 4000 kg jegulja. Dešavaju se i takve neobičnosti da seljaci kopajući u močvarnom polju u blizini ovih periodičnih jezera nalaze u zemlji žive jegulje.

Veliko i Malo jezero najljepši su dijelovi otoka Mljeta. To su zapravo slana jezera spojena s otvorenim morem uskim tjesnacima kroz koje se jedva čamac može provući. Na jednom od tih tjesnaca postojao je nekad jedini mlin na našoj obali, koji je imao pogon na morsku struju, koju čini plima i oseka mora. Na otočiću u Velikom jezeru i danas stoji velika samostanska građevina, koju je god. 1151. darovao benediktincima Desa knez Zahumlja. Čitavo područje dna Velikog jezera naseljeno je pridenom faunom, dok je u Malom jezeru ima samo u plićim predjelima. Veliko jezero obiluje travama i višim algama. Ovdje obitavaju cipli, lubini, komarče, ugori, murine, lignje, jastozi i druge razne pridnene vrste uobičajene u lovu s mrežama potegačama. Landovine i hobotnica nema. Nalazi se u manjim količinama i srdela, koje vjerojatno malene ulaze u jezero i misli se, da tu stalno obitavaju. Zato ih zovu »domorodnice«. Love ih ponekad s mrežama stajačicama-vojpgama. U jezera ulaze i gofi i lice. Ima samoniklih školjaka dagnji, a po dnu mnogo kunjki (mušula) i periska.

U jezerima je more posve mirno. Borove grane nadvle su se nad morem i dotiču ga se. Dešava se, da na jednoj istoj grani, gore u krošnji ptice saviju gnijezdo, a s donje strane, koja se dotiče mora prihvatile su se školjke kamenice. Uslijed uskih vratiju jezera slaba je komunikacija s otvorenim morem, a kišnica koja se sliva s okolnih brda, i više izvora slatke vode u jezerima, umanjuju salinitet mora. Provjetranje dubinske vode, naročito u Malom jezeru, slabo je zbog čega dubine sadrže plin sumporovodik, kojeg stvaraju bakterije s dna mora. Ribe u jezerima, gofi, cipli i lice bivaju često oslijepljeni tim plinom, pa glavinjaju i nabasaju na obalu gdje ih stanovnici okolnih naselja hvataju golim rukama.

U 1938. godini postavljene su bile u Velikom jezeru instalacije za pokusni uzgoj školjaka kamenica. Prvi pokusi gnojenja mora u svrhe privrednog iskorištavanja područja u ribolovu vršeni su 1954. godini u Velikom jezeru. Pokusi su dali dobre rezultate. Porast školjaka kamenica bio je pet puta brži nego prije gnojenja. Zapažene su nove mase malih ribica i povećana masnoća kod svih ulovljenih riba.

U »Statutu oli zakonu od otoka Mljeta« iz 1345. godine, jednom od prvih pisanih spomenika o ovom otoku, nema ni traga ni pomorstvu ni ribarstvu, kako se to više manje nalazi u svakom statutu naših primorskih gradova i otoka. To povrđuje da su stanovnici otoka Mljeta u dalekoj prošlosti bavili se vrlo malim ili nikakvim ribolovom.

Na lovišta otoka Mljeta vrlo rano su dolazili dubrovački i korčulanski ribari s potegačama za malu plavu ribu. Početkom XVII. stoljeća dubrovačka je republika bila zabranila korčulanskim ribarima dolaziti na mljetska lovišta, jer je taj otok bio jedna od njezinih knežija. Tada su Korčulani dolazili na lovišta riba otoka Mljeta pod zaštitom ratnih galija Mlečana, čiji su bili podanici u to vrijeme. Dubrovački su se ribari redali oko 1664. godine u ljetnom ribolovu po ždrijebu na mljetska lovišta. Koristili su jugoistočna lovišta Zamaharac, Okuklje i Saplnaru. Korčulanski su ribari međutim upadali na sjeverozapadna lovišta. Od XVII. stoljeća dolazili su na mljetska lovišta ribari iz Koločepa, Lopuda i Šipana na lov srdela vojjama, a ribari s poluotoka Pelješca s parangalima.

Dubrovačka republika zakonskim je propisima regulirala ljetni ribolov oko otoka, a bio je slobodan za sve stanovnike.

Stanovnici otoka Mljeta postepeno su tokom XIX. stoljeća uvadali se u mali priobalni ribolov mrežama stajačicama vojjama, potegačama za gire i drugim malim mrežama, a pod konac stoljeća i lovom jastoga, ali sve je to bilo daleko od jačeg privrednog istorištavanja dobrih lovišta riba. Ribari su se ograničavali na lovinu samo za vlastite potrebe. Dobre poljoprivredne površine potpuno su okupirale i prehranjivale malobrojno stonovništvo.

Iza Oslobođenja nastao je na otoku Mljetu srazmjerno jak uspon ribolovnih sredstava, kao na rijetko kojem drugom otoku, a to se naročito odrazilo u porastu broja motornih ribarskih brodova i mreža plivarica. Ali to još uvijek nije u skladu s mogućnostima koje pružaju dobra mljetska lovišta riba. Broj motornih brodova porastao je od 5 iz 1939. godine na 28 u 1957. godini, a mreže plivarice od jedne na devet. I broj ribara angažiranih u povremenom ribolovu znatno je veći, od 353 iz 1939. godine na 522 u 1957. Ribari su i nadalje zadržali karakter sezonskog privrednog ribolova, i ne otiskuju se daleko od svojih, lokalnih lovišta riba. Nakon završetka ljetnog ribolova prihvaćaju se opet poljoprivrednih radova i sitnog zimskog priobalnog ribolova.

Prosječna lovina ribe mljetskih ribara kroz zadnjih pet godina kreće se oko 240 tona godišnje. Udio glavnih vrsta u ukupnoj lovinu, koju su postizavali mljetski ribari u tom razdoblju bio je ovakav: srdele 69,9%, bukve 5,3%, gire 4,5%, glavonošci 3%, landovina 2,6%, skuše 1,5%, jastozi 1,5% i sve ostale vrste preostalih 11,7%.

Udio pojedinog naselja otoka u ukupnoj prosječnoj lovinu ribe u zadnjem petogodištu bio je ovakav: Govedari 36%, Babinopolje 19%, Prožura 18%, Maranovići 12% i Blato s Ropom i Kozaricom 4%.

Na najrazvedenijem dijelu otoka smješteni su Govedari sa izlaznom lukom Polače, i tu je najjače razvijen ribolov. I u Govedarima i u Polačama postoje ribarske zadruge. U Govedarima je utemeljena u 1938. godini, a u Polačama u 1953. godini. Govedarska zadruga, iako najjača ipak je sezonskog karaktera. Ljeti izlaze zadrugari s dvije plivarice na ribolov, a zimi unajmljuju zimske potegače zadrugarima da povremeno love za svoj račun.

Nakon osnivanja ribarske zadruge u Prožuri u 1949. godini, u Koritima u 1952., u Maranovićima u 1950. i u Babinopolju u 1949. godini, započeo je ribolov s plivaricama u tim naseljima, ali gro ribara i dalje je zadržao sitnozimski karakter ribolova.

Na otoku ima više zadružnih solionica ribe. Najveća je u luci Pomini. Katkada se ribe odvoze u susjednu solionu u Šipanu, a u budućnosti će se otpremati u novoizgrađenu tvornicu ribljih konzervi u Slanome. Ribari i ostalo stanovništvo otoka troši srazmjerno velik dio ulova — od 35 do 40%. Velik dio godine uopće ne dolaze poduzeća za promet ribom sa transportnim brodovima na lovišta otoka, jer kvantum lovine pridnenih vrsta rijetko prelazi potrebe lokalne potrošnje.

Za mljetska lovišta srdela, koja još nisu ni dovoljno poznata ni proučena, a ni potpuno iskorištavana, teško je donijeti sud o njihovoj kvaliteti. Između dva posljednja rata ta su lovišta bila vrlo malo iskorištavana po domaćim ribarima — dok je postojala samo jedna mreža plivarica i nešto mreža stajačica vojjama — a ribari s drugih područja vrlo rijetko su dolazili na ova lovišta.

Današnjih devet mreža plivarica za lov malih plavih riba, koje posjeduju zadružni ribari imale su velika kolebanja u lovinu srdela iz godine u godinu. Tako su u 1953. godini ulovile 305 tona srdela, u 1956. godini svega 18 tona, a u 1957. godini 47 tona. To su velika kolebanja u lovinu. I samo zahvaljući sezonskom i dopunskom karakteru ribolova kod zadruga ovako velika kolebanja lovine u pojedinoj godini ne dovodaju u pitanje opstanak tih zadruga.

Izvori i literatura:

Državni arhiv u Zadru, spisi generalnog providura A. c. 181 — i Consilium Rogatorum, 1709, c. 29.

Državni arhiv u Zadru, spisi generalnog providura A. Mocenigo, 1637, L. I. c. 111.

I. Pastrović. Ribarski priručnik za 1913, Trst 1912.

V. Fortunić, Crtice o ribarstvu, Dubrovnik 1930.

B. Gušić, Otok Mljet, Jadranska straža, Split 1932. broj 6.

F. Grubušić, Otok Mljet i njegov ribolov, Ribarski godišnjak 1952.

I. Gušić, Ribarstvo otoka Mljeta, Morsko ribarstvo 1954, br. 7-8.